TA’LIMI TIZIMI MEDIA MADANIYATNI SHAKLLANTIRISH OMILI SIFATIDA

Sattarov Alisher Alikul o‘g‘li
Guliston davlat pedagogika instituti o‘qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu tezisda yosh avlodning media madaniyatini shakllantirish kontekstida o‘smirlarning media muhit bilan o‘zaro ta’siri muammosi muhokama qilinadi. Media-madaniyat va media-ta’lim tushunchalarini aniqlashning asosiy yondashuvlari keltirilgan, media-ta’limning xususiyatlari va imkoniyatlari o‘quvchilarda media-madaniyatni shakllantirish omili sifatida tahlil qilinadi. Media-madaniyatning shakllanishini tavsiflovchi tarkibiy qismlar ko‘rsatilgan, shuningdek, maqolada media-madaniyatni rivojlantirish jarayonida media-savodxonlikning mohiyati va ahamiyatiga e’tibor qaratilgan.*

Kalit so‘zlar. *Media madaniyati, media ta’limi, media savodxonligi, media muhit, pedagogik texnologiya, ijtimoiy tarmoq.*

Bugungi kunda media muhit tomonidan shakllantirilgan madaniyat bolalar va yoshlarning turli xil ijtimoiy me’yorlarni o‘zlashtirishga, qiymat yo‘nalishlarini shakllantirishga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqatiladigan boshqa kontent, bosma nashrlar va mobil aloqa hayotning turli xil me’yorlari va standartlarini taklif qiladi, ko‘pincha bir-biriga zid keladi. Hatto yetuk odam ham har doim ham ma’lumotni tanqidiy qayta ishlashga qodir emas va ommaviy axborot vositalari va kommunikatsiyalarning uning hayotidagi o‘rni va ta’sirini ob’ektiv baholay olmaydi.

Shu sababli, yosh avlodga axborot oqimida to‘g‘ri yo‘nalishni va undan oqilona foydalanishni o‘rgatish juda muhimdir – axir, uni qo‘llash va xizmatlaridan butunlay voz kechish nafaqat oqilona, balki zamonaviy jamiyatda shaxsni muvaffaqiyatli ijtimoiylashtirish uchun ham zararli emas.

Zamonaviy media madaniyatining muhim muammolaridan biri bu media tarkibini idrok etishning yetarliligi. Uni hal qilish uchun butun dunyoda media ta’limini rivojlantirish bo‘yicha harakatlar olib borilmoqda. Media ta’limning asosiy vazifalari yangi avlodni zamonaviy sharoitda hayotga tayyorlash, turli xil ma’lumotlarni idrok etish va anglashni o‘z ichiga oladi[2].

1984 yilgi YUNESKO materiallarida “media ta’limi”ning quyidagi ta’rifi berilgan: “pedagogik nazariya va amaliyotda o‘ziga xos va avtonom bilim sohasining bir qismi sifatida ko‘rib chiqilgan zamonaviy xabarlarni o‘zlashtirish uchun nazariya va amaliy ko‘nikmalarni o‘rgatish. Bu media ta’limni boshqa bilim sohalarini o‘qitishda yordamchi vosita sifatida ishlatishdan farq qilishi kerak.”[3]

Bugungi kunda media ta’limi nafaqat maktab yoki universitet ta’limining o‘ziga xos tarkibiy qismi sifatida, balki bolalar va kattalarga qaratilgan uzoq muddatli ijtimoiy – ma’rifiy faoliyat sifatida ham kengroq tushunilmoqda. Ushbu yondashuv tarafdorlari media ta’limi, birinchi navbatda, jamiyatda shaxsning uzluksiz rivojlanishini tushunishadi.

Umuman olganda, shuni ta’kidlash kerakki, media-ta’limning zamonaviy talqinlarida ommaviy axborot vositalarining mohiyati, o‘ziga xos xususiyatlari va maqsadlari haqidagi bilimlarga asoslangan ommaviy axborot vositalarining mazmunini faol, mazmunli o‘zlashtirish qobiliyatini shakllantirishga alohida e’tibor qaratilgan. Media ta’lim butun spektriga nisbatan mustaqil tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga, olingan ma’lumotlardagi yolg‘on ma’lumotlar va buzilishlarni aniqlashda amaliy ko‘nikmalarni egallashga, ommaviy axborot vositalarining manipulyativ ta’siriga qarshi doimiy immunitetni rivojlantirishga, bosma va elektron mahsulotlar bilan aloqa qilish amaliyotida tomoshabinlarning ijtimoiy tajribasini boyitishga e’tibor qaratilmoqda.

O‘smirlarda media-madaniyatni tarbiyalash nuqtai nazaridan, bu o‘spirinning ommaviy axborot vositalari va media ta’lim bilan o‘zaro ta’sirida shakllanadigan madaniyat sohasini eng keng ma’noda tushunish kerak.

Media ta’limining asosiy maqsadi – shaxsning media madaniyatini shakllantirish, uni ijtimoiylashtirish, muloqot qilish va ijtimoiy-madaniy sohani boshqarish qobiliyatini shakllantirish.

Shuningdek, biz turli mualliflar umuman quyidagilarga qisqartiradigan media ta’lim maqsadlariga asosiy yondashuvlarni ta’kidlaymiz:

- umuman mediaallikni o‘rganish va o‘zlashtirish;
- inson va media-madaniy jarayonlar o‘rtasida ijtimoiy-madaniy aloqalarni o‘rnatish;
- ommaviy kommunikatsiyalar qonuniyatlarini o‘rganish, media dunyosidagi odamlarning o‘zaro ta’siri;
- og‘zaki bo‘lmagan aloqa shakllari asosida va texnik vositalar va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalangan holda aloqa usullarini o‘zlashtirish[1].

Media ta’limining asosiy vazifalari: yosh avlodni zamonaviy axborot sharoitida hayotga tayyorlash, turli xil ma’lumotlarni idrok etish, odamni uni tushunishga o‘rgatish, uning psixikaga ta’sirining oqibatlarini anglash, texnik vositalardan foydalangan holda og‘zaki bo‘lmagan aloqa shakllari asosida aloqa usullarini o‘zlashtirish.

Media ta’limi bugungi kunda ijtimoiy-madaniy hodisaga aylanib bormoqda, har bir fuqaroning so‘z erkinligi va axborot olish huquqining asosiy huquqlarining bir qismi demokratiya vositasidir. Bu odamga muloqotda ommaviy axborot vositalaridan foydalanish qobiliyatini o‘zlashtirishga imkon beradi, media matnlarini tahlil qilish, tanqidiy tushunish va yaratish bo‘yicha bilimlarni ta’minlaydi, media matnlarining manbalarini, ularning siyosiy, ijtimoiy, tijorat va madaniy manfaatlarini, ularning kontekstini aniqlash, media matnlari va ommaviy axborot vositalari orqali tarqatiladigan qadriyatlarni talqin qilish, o‘z media matnlarini yaratish va tarqatish va ularga qiziqqan auditoriyani topish uchun tegishli ommaviy axborot vositalarini tanlash imkoniyatini beradi.

Axborot uzatish vositalari inson rivojlanishi, keng ko‘lamli ma’lumotlarni o‘zlashtirish uchun sharoit yaratadi. Ammo shu bilan birga, ob’ektiv ravishda ular ma’lum bir ma’lumot iste’molchisini shakllantiradi. Ushbu iste’molchi madaniyatning faol sub’ektiga aylanadimi - bu ko‘plab qo‘shimcha sharoitlarga bog‘liq[4]:

- Insonning ommaviy axborot vositalari bilan o‘zaro aloqada bo‘lishga tayyorligi.
- Ommaviy axborot vositalarining uning ijtimoiy hayotiga qo‘shilishi.
- Oilaning ta’siri.

Shuning uchun zamonaviy sharoitda media ta’limining roli juda katta.

Germaniya va Avstriyada media ta’limi maktab dasturlarining o‘zgarmas qismiga kiritilgan va o‘quvchilarni axborot jamiyatida yashash uchun zarur bo‘lgan vakolatlar bilan jihozlash uchun mo‘ljallangan (ham dars, ham darsdan tashqari shaklda).

Buyuk Britaniyada ommaviy axborot vositalari, “klassik, yuqori” san’at bilan taqqoslaganda, madaniy qadriyatlardan butunlay mahrum bo‘lib, soxta pozitsiyalar va mafkuralarni targ‘ib qilishga qaratilgan ommaviy axborot vositalariga ehtiyojning an’anaviy yondashuvi ishlab chiqilgan.

Zamonaviy ta’lim tizimi o‘rganish, ma’lumot olish qobiliyatini shakllantirish uchun mo‘ljallangan va faktlarning individual uyg‘un tizimlarini eslab qolish va yodlash uchun emas. Bunday sharoitda ta’limni axborotlashtirish va shaxsning axborot madaniyatini oshirish alohida ahamiyatga ega bo‘lib, u umuminsoniy madaniyatning ajralmas qismi, bu axborot texnologiyalaridan samarali foydalanishning barqaror ko‘nikmalari to‘plamidir. Yuqoridagilarni xulosa qilib shuni ta’kidlaymizki, hozirgi vaqtda ushbu sohadagi ba’zi muvaffaqiyatli ishlanmalarga qaramay, umuman olganda, media-madaniyatni shakllantirish va rivojlantirish masalalariga yetarlicha e’tibor berilmayapti.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Bondarenko E.A. Children’s television journalism in the formation of media culture [Electronic resource] Media. Information. Communication: International Journal. URL: http://mic.org.ru/index.php/1-nomer-2012/66-bondarenko-2 (date of the application: 17.06.2021).
2.Fedorov A.V. Media ta’limi: tarix va nazariya. – M.: MOO “Hamma uchun ma’lumot”, 2015. – 450 b.

3.Media Education. – Paris: UNESCO, 1984. – 8 p.
4.Kirillova N.B. Media madaniyati: zamonaviylikdan postmodernlikgacha. – M.: Akademik loyiha, 2006. – 448 b.